

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول : کلیات

- ۱-۱- مقدمه ۲
- ۲-۱- بیان مساله ۲
- ۳-۱- اهداف پژوهش ۳
- ۴-۱- محصول پژوهش ۳
- ۵-۱- روش پژوهش ۳
- ۶-۱- فرایند پژوهش ۴

فصل دوم : مبانی نظری

- ۱-۲- طراحی شهری ۶
- ۱-۱-۲- تعریف محله ۶
- ۲-۱-۲- جایگاه مفهوم محله در شهرسازی ۷
- ۳-۱-۲- تعریف کودک ۸
- ۱-۳-۱-۲- گروه بندی کودکان از نظر فقه اسلامی ۹
- ۲-۳-۱-۲- شناخت کودک ۹
- ۳-۳-۱-۲- نیاز های کودک ۹
- ۴-۳-۱-۲- کودک و اوقات فراغت ۱۰
- ۵-۳-۱-۲- فضای بازی کودکان ۱۰
- ۶-۳-۱-۲- زمین بازی کودکان ۱۱
- ۷-۳-۱-۲- فضاهای بازی کودکان در ایران ۱۲
- ۲-۲- شهر دوستدار کودک ۱۴
- ۱-۲-۲- تعریف ۱۴
- ۲-۲-۲- دلایل ایجاد شهر های دوست دار کودک: ۱۴
- ۳-۲-۲- ویژگی های شهر دوست دار کودک از دیدگاه معماری و شهرسازی ۱۴
- ۳-۲- محله دوست دار کودک ۱۶
- ۴-۲- محدوده طرح در اسناد فرادست ۱۹

۱۹	۲-۴-۱- طرح جامع شهر کرمان.....
۲۲	۲-۴-۲- طرح تفصیلی کرمان.....
۲۳	۲-۴-۳- طرح بهسازی و نوسازی بافت کهن کرمان.....
۲۳	۲-۵- گزارش کاربری اراضی طرح در محدوده.....
۲۴	۲-۶- گزارش معابر پیشنهادی طرح در محدوده.....
۲۴	۲-۷- ارائه چشم انداز اولیه طرح.....
۲۴	۲-۸- نمونه های اجرا شده طراحی فضاهای کودک مدار شهری در جهان.....
۲۵	۲-۹- نقشه تعداد طبقات ابنیه.....
۲۶	۲-۱۰- نقشه کیفیت ابنیه.....
۲۶	۲-۱۱- نقشه نوع مصالح.....
۲۷	۲-۱۲- نقشه قدمت ابنیه.....

فصل سوم : شناخت وضعیت طبیعی شهر کرمان

۲۹	۳-۱- بررسی تاریخی شهر کرمان.....
۲۹	۳-۱-۱- وجه تسمیه شهر کرمان.....
۲۹	۳-۱-۲- تاریخچه شهر کرمان.....
۲۹	۳-۱-۳- بافت قدیم شهر کرمان.....
۳۰	۳-۱-۴- حصارشهر.....
۳۰	۳-۱-۵- دروازه های شهر کرمان.....
۳۰	۳-۱-۵-۱- دروازه رق آباد (ریگ آباد):.....
۳۰	۳-۱-۵-۲- دروازه مسجد (دروازه وکیل):.....
۳۱	۳-۱-۵-۳- دروازه ناصریه:.....
۳۱	۳-۱-۵-۴- دروازه گبری:.....
۳۱	۳-۱-۵-۵- دروازه باغ نظر (دروازه ارگ):.....
۳۱	۳-۱-۵-۶- دروازه سلطانی:.....
۳۱	۳-۱-۶- کرمان قبل از اسلام.....
۳۲	۳-۱-۷- کرمان بعد از اسلام (آل بویه- قرن چهارم هجری).....
۳۲	۳-۱-۸- بعد از اسلام (سلجوقی- قرن پنجم هجری).....

۳۳	۳-۱-۹- بعد از اسلام (سلجوقی - قرن ششم هجری).....
۳۳	۳-۱-۱۰- بعد از اسلام (آل مظفر - قرن هفتم هجری).....
۳۳	۳-۱-۱۱- بعد از اسلام (پهلوی - ۱۳۰۷ خورشیدی).....
۳۴	۳-۲- بررسی ساختار طبیعی و ارزش های محیطی.....
۳۴	۳-۲-۱- توپوگرافی و ژئومرفولوژی.....
۳۴	۳-۲-۲- معرفی ارتفاعات شهر کرمان.....
۳۵	۳-۲-۳- وضعیت زلزله خیزی شهر کرمان.....
۳۵	۳-۲-۴- وضعیت آبهای سطحی منطقه.....
۳۶	۳-۲-۵- وضعیت آبهای زیرزمینی منطقه.....
۳۶	۳-۳- معرفی اقلیمی شهر کرمان.....
۳۶	۳-۳-۱- دما.....
۳۸	۳-۳-۲- رطوبت نسبی.....
۳۸	۳-۳-۳- میزان بارش.....
۳۹	۳-۳-۴- روزهای یخبندان.....
۳۹	۳-۳-۵- روزهای افتابی.....
۴۰	۳-۳-۶- باد.....

فصل چهارم : شناخت وضعیت کالبدی شهر کرمان

۴۲	۴-۱- تعیین حوزههای طراحی.....
۴۲	۴-۱-۱- معرفی و تدقیق حوزه فراگیر.....
۴۲	۴-۱-۲- معرفی و تدقیق حوزه پیرامونی بلافصل.....
۴۳	۴-۱-۳- معرفی و تدقیق حوزه مداخله مستقیم.....
۴۵	۴-۳- بررسی سازگاری عملکردی در محدوده طرح.....
۴۶	۴-۴- بررسی ویژگیهای شبکه رفت و آمد و دسترسی ها.....
۴۶	۴-۴-۱- تقسیم بندی انواع معابر از دیدگاه ترافیکی.....
۴۶	۴-۴-۱-۱- معابر شریانی درجه یک.....
۴۷	۴-۴-۱-۱-۱- آزاد راه.....
۴۷	۴-۴-۱-۱-۲- بزرگراه.....

۴-۱-۱-۳-راه عبوری.....	۴۷
۴-۱-۲-معايير شريانی درجه ۲.....	۴۷
۴-۱-۲-۱-شريانی درجه ۲ اصلی.....	۴۸
۴-۱-۲-۲-شريانی درجه ۲ فرعی (جمع و پخش کننده).....	۴۸
۴-۱-۳-دسترسی محلی اصلی (بن باز) و فرعی (بن بست).....	۴۸
۴-۱-۴-دسترسی پیاده و دوچرخه.....	۴۸
۴-۲-وضعیت شبکه رفت و آمد و دسترسی در حوزه های سه گانه طراحی.....	۴۹
۴-۲-۱-پروفیل عرضی.....	۴۹
۴-۵-بررسی نحوه جهات شیب در حوزه مداخله مستقیم.....	۵۱
۴-۶-بررسی نحوه توزیع فضای سبز در حوزه مداخله مستقیم.....	۵۲
۴-۷-کیفیت نورپردازی در حوزه های سه گانه طرا.....	۵۳
۴-۸-بررسی سازمان بصری موجود در حوزه های سه گانه.....	۵۴
۴-۸-۱-انواع دید منظر.....	۵۴
۴-۸-۲-ورودی ها و قابلیت ها ورود به محدوده.....	۵۵
۴-۸-۳-کریدور دید.....	۵۶
۴-۸-۴-نقاط مرتفع در معرض دید.....	۵۶
۴-۸-۵-نشانه ها یادمان ها و عناصر نمادی (طبیعی + مصنوع).....	۵۷
۴-۹-بررسی سازمان کالبدی فضایی موجود در حوزه سه گانه.....	۵۸

فصل پنجم : ارائه طرح

۵-۱-شناخت نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید محدوده طرح (طبیعی، کالبدی، عملکردی، بصری	
ادراکی، دسترسی، زیست محیطی).....	۶۰
۵-۲-تدوین اهداف کلان و اهداف خرد (عملیاتی)، راهبردها و سیاست ها و راهنمای طراحی محدوده	
طرح.....	۶۵
۵-۲-۱-هدف کلان: ایجاد بستری مناسب جهت رشد کودکان و سرزندگی کودکان در محله.....	۶۵
۵-۲-۲-هدف کلان: اجتماعی کردن کودکان و آموزش نگاه بهینه و درست به محیط و اجتماع.....	۶۷
۵-۲-۳-هدف کلان: طراحی محله خواجه خضر با ویژگی محیط دوستدار کودک.....	۶۸
۵-۳-تعیین اولویت های مداخله در حوزه های سه گانه طراحی.....	۷۲

۷۴ ۵-۴- تعیین استاندارد سرانه های فعالیتی در مکان
۸۴ ۵-۵- جدول مساحت و سرانه پیشنهادی
۸۵ ۵-۶- ارائه الگوهای طراحی و انتخاب گزینه نهایی
۸۵ ۵-۶-۱- آلترناتیو شماره ۱
۸۶ ۵-۶-۲- آلترناتیو شماره ۲
۸۷ ۵-۶-۳- آلترناتیو برتر
۸۸ ۵-۷- ساختار شبکه دسترسی پیشنهادی
۸۹ ۵-۸- ارائه کاربری اراضی پیشنهادی
۹۰ ۵-۹- ارائه تراکم پیشنهادی
۹۱ ۵-۱۰- ارائه پیشنهاد عملکردها در حوزه های طراحی (تثبیت کاربری/تغییر و تثبیت/تغییر کاربری)
۹۱ ۵-۱۱- تعریف پروژه های طراحی
۹۶ ۵-۱۲- جمع بندی
۹۶ ۵-۱۲-۱- دستیابی به اهداف پژوهش
۹۶ ۵-۱۲-۲- بیانیه طرح
۹۷ منابع و مآخذ

چکیده

با گسترش موج شهرنشینی در دنیا از سویی وافزونی جمعیت از سویی دیگر، کودکان در تحولات مدرن شهری نادیده گرفته می شوند و لزوم توجه به آنها در شهرها پیش از پیش احساس می شود. شهر یک واقعیت زنده و پویا است که نباید خود را بر کودک تحمیل کند بلکه باید متناسب با شخصیت او شکل بگیرد در زمینه ارتباط شهر با کودک، نظریات فراوانی وجود دارد که معتبرترین آنها (شهر دوستدار کودک) است که برای اولین بار در دهه ۹۰ توسط یونیسف یا همان صندوق حمایت از کودکان ارائه شده است. در این طرح، وزن بیشتر نگاه های عملکردی و کالبدی به شهر بر نقش هویتی آن سایه افکنده این نوشتار بر آن است تا با رویکردی منظرین به تحلیل همه جانبه محیط شهری دوستدار کودک پردازد و بعد فرهنگی و ذهنی آن را نیز قوام بخشد. منظر شهری دوستدار کودک، با نگاهی عینی_ذهنی به پدیده شهر، مشارکت و نقش شهروندی کودکان را مبنا قرار داده و سه راهبرد توسعه زندگی پیاده، فعالیت در فضای جمعی شهری و طبیعت گرایی را در راستای افزایش نقش مشارکتی کودکان پیشنهاد می دهد. هریک از این راهبردها، شامل سیاست ها و اقداماتی هست که به ایجاد حس هویت، امنیت، تعلق مکانی و لذت می انجامد و شهر را به سوی بستری برای به دست آوردن نیازهای مختلف کودک و رشد و پرورش همه جانها او سوق می دهد.

کلید واژه

کودک؛ منظر شهری دوستدار کودک؛ زندگی پیاده؛ فضای جمعی

فصل اول

کلیات

۱-۱- مقدمه

در شهرهای امروزی به علت وجود مسیرهای عریض و تسلط وسایل نقلیه بر فضای شهری و در نتیجه نا امنی محیط، کودکان مجبور به عقب نشینی در درون خانه ها شده اند. نتیجه این امر از دست دادن فرصت برای کودکان و ساکنین محل به منظور ایجاد جوامع سالم و قوی تر در آینده است. در محله ها کودکان نیازمند محیط هایی هستند که آنان را مخاطب قرار دهد و به چالش وا دارد، این محیط ها علاوه بر جذابیت باید کودکان را به مشارکت نیز فرا خواند که در این صورت چهره شهرشاداب تر و سرزنده تر خواهد شد. یکی از راحل های رفع این مشکل کودکان در محله های امروزی را می توان با طراحی محله های کودک مدار رفع کرد. که در این میان نظریه نوین پهنه خانگی می تواند به طراحی محله های کودک محور کمک کند این پژوهش سعی بر آن دارد که ابتدا با مطالعه محله کودک محور، پهنه خانگی و تعیین شاخص های پهنه بر مبنای مولفه های طراحی شهری بپردازد.

۱-۲- بیان مساله

نادیده گرفتن عادتمان شده است، حتی آگه پای کودکانمان در میان باشد، چون کودکان زبان اعتراض ندارند. این روزها که زندگی آپارتمان نشینی بچه ها را همچون زندانیانی در قفس محبوس کرده است و دیگر فضایی را برای بازی در کوچه و حیاط یافت نمی کنند، باید برای شهروندان کوچکی که ناتوان از دفاع حقوق خود هستند، فضاهایی ویژه همچون پارک ها و بوستان های ایمن و سالم را برای تفریح و بازی در نظر گرفت. اکثر کارشناسان شهری اظهار میدارند که شهر باید انسان محور باشد. کودک جزئی از جامعه انسانی شهرنشین و توجه به او از اصول شهر نشینی است. اما همچنان این جملات شعاری است و حضور این شهروندان کوچک در شهرهای ما چندان جدی گرفته نمی شوند و متاسفانه در حوزه ضوابط و مقررات معماری و شهرسازی نیاز های فضایی و تغییر شیوه زندگی موجب شده تا روش بازی کودکان کاملاً متفاوت از نسل قبل شود. طراحی شهرهای ما حتی برای زندگی روزمره بزرگسالان سالم نیز به سختی جوابگوست، تا چه رسد به کودکان که به دلیل شرایط سنی، جسمی و روحی ویژه، تفاوت های اشکاری با سایر شهروندان دارند.

همچنین در سال های اخیر نظریه هایی در مورد فضای شهری دوستدار کودک مطرح گردیده است. تحقیق در حوزه شهرهای دوستدار کودک، به ویژه در اروپا، از سال های ۱۹۸۰ به بعد مورد توجه قرار گرفت. عمده این تحقیقات در راستای دادن حق شهروندی به بچه ها و رسیدگی به خواسته ها و نیازهای آنها بود. در این راستا طرح هایی با عنوان "شهرهایی برای کودکان" تعریف می شود.

این پژوهش در تلاش است تا ویژگی های فضای شهری متناسب با روحیات و نیازهای کودکان (شهر دوستدار کودک) را در محله خواجه خضر بیان نموده و از این رهگذر معایب موجود در شهرهای کنونی ما

الالاخصوص محله خواجه خضر که احساس بیگانگی، گم گشتگی، افسردگی و... را برای کودکان به همراه دارد آشکار نماید. در پایان با معرفی نمونه هایی در این زمینه این نتیجه حاصل می شود که میتوان محله خواجه خضر را برآورده سازد و در یک ارتباط منطقی با کودک و شرایط او به نیازهایش پاسخ دهد.

۱-۳-اهداف پژوهش

- طراحی محله خواجه خضر با ویژگی های محیط دوستدار کودک
- اجتماعی کردن کودکان و آموزش نگاه بهینه و درست به محیط و اجتماع
- ایجاد بستری مناسب جهت رشد کودکان و سرزندگی کودکان در محله

۱-۴-محصول پژوهش

۱. ارائه شاخص های طراحی محیط دوستدار کودک در متن رساله

- نقشه های پیشنهادی

۲. نقشه کاربری اراضی پیشنهادی با مقیاس ۱/۲۰۰۰

۳. نقشه معابر دسترسی پیشنهادی با مقیاس ۱/۲۰۰۰

۴. نقشه تراکم ساختمانی پیشنهادی با مقیاس ۱/۲۰۰۰

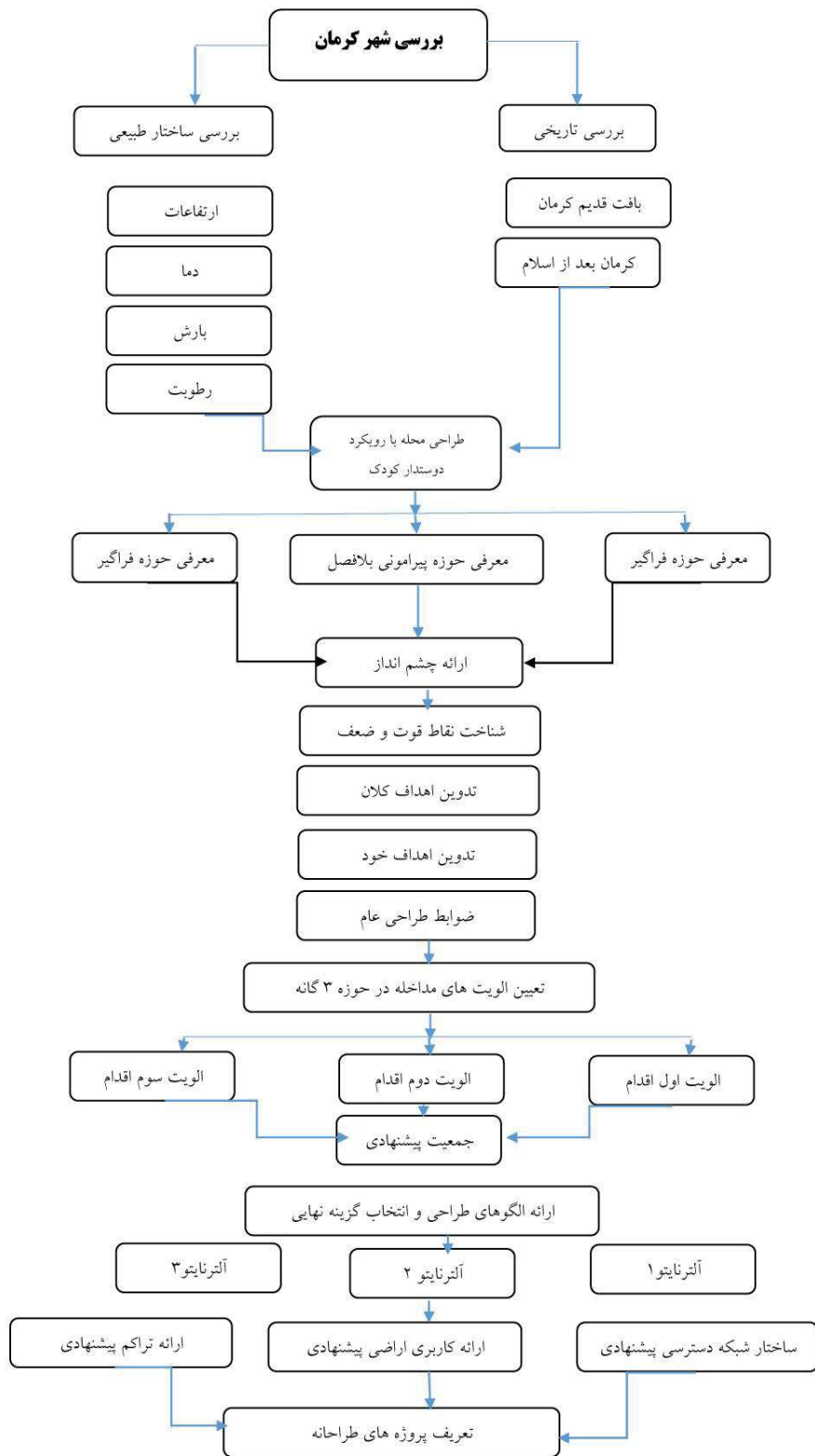
۱-۵-روش پژوهش

- مطالعات میدانی و کتاب خانه ای و اینترنتی

- بررسی نمونه های موفق اجرایی

- تجزیه و تحلیل اطلاعات به روش سوات

- ارائه طرح های پیشنهادی

فصل دوم
مبانی نظری

۲-۱- طراحی شهری

فرایندی است که به شکل‌دهی فیزیکی بافت‌های مختلف شهری و روستایی منجر می‌شود و با رویکرد ساختارگرایی به ایجاد اماکن متعدد می‌پردازد و طراحی ساختمان‌ها، فضاها و چشم‌اندازها را در برمی‌گیرد و نهایتاً جریانی را به راه می‌اندازد که به عمران و آبادی شهری کمک می‌کند. (عبدی؛ ۱۳۹۳: ۳)

طراحی بخشی از هنر سازمان دادن فضای کالبدی است که با رشته‌های مختلف علمی و هنری مانند برنامه‌ریزی شهری، معماری و منظر سازی، مهندسی فنی، مهندسی ترافیک و حمل و نقل روانشناسی، جامعه‌شناسی و اقتصاد سر و کار دارد و در عین حال با سیاست و فرهنگ نیز ارتباط پیدا می‌کند. پس می‌بینیم که دامنه‌ی فعالیتش بسیار گسترده است (غضنفری؛ ۱۳۹۲: ۵)

اگر گفته‌ی مانوئل کستل را بپذیریم که برنامه‌ریزی عین سیاست است شاید بهتر بتوان حوزه‌ی فعالیت شهری را مشخص کرد. به نظر جف لوید طراحی شهری حلقه‌ی پیوند دهنده‌ی معماری، معماری منظر، مهندسی به صورت گسترده و برنامه‌ریزی و بلاخص برنامه‌ریزی شهری است. این نظریه‌ای که امروز هم از اعتبار خود برخوردار است. (غضنفری؛ ۱۳۹۲: ۵)

در تعاریف بالا ما به دنبال جوهر و مفهوم طراحی شهری هستیم چیزی که در شرایط جامعه‌ی ما نیز مفید واقع می‌شود. طراحی شهری فعالیت جدیدی نیست. بحث‌های فراوانی از قدیم وجود داشته مبنی بر اینکه با شکل‌گرفتن فضای خصوصی زندگی بشر فضای عمومی نیز شکل گرفته، زیرا انسانها می‌خواسته‌اند با هم رابطه داشته باشند و به محض آنکه انسان‌ها از فضای خصوصی بیرون می‌گذارند و در فضای عمومی قرار می‌گیرند حضور طراحی شهری در تاریخ کالبدی او آغاز می‌شود. (عبدی؛ ۱۳۹۳: ۷)

گسترده‌ی فعالیت طراحی شهری نشان می‌دهد که این فعالیت مانند یک طرح معماری یا طراحی یک پارک نیست که با طرح مشخصی شروع شود یا پایان پذیرد. یک کار معماری معمولاً در جایی شروع می‌شود و خاتمه می‌یابد، ملی یک میدان به عنوان عنصری از سازمان فضایی شهر در طول تاریخ تکرار می‌یابد، دگرگون می‌شود تغییر می‌کند و یا مدام عوض می‌شود. چنین فضایی می‌تواند از عهد باستان شروع شود، وسطی را پشت سر گذارد، رنسانس را ببیند و امروز هم بتواند در آن فعالیت و زندگی کند. (رضایی؛ ۱۳۹۳: ۴)

۲-۱-۱- تعریف محله

به عنوان یک واحد شهری می‌تواند تعاریف گوناگونی داشته باشد، محله توسط رشته‌های گوناگون علمی که با شهر سر و کار داشته‌اند تعریف شده است. جامعه‌شناسان، جغرافیدانان، روانشناسان، طراحان شهری و... سعی کرده‌اند تا از دیدگاه خود تعاریفی در مورد محله ارائه دهند. در اینجا تعاریف عمومی از محله ارائه خواهد شد.

«محلّه واحد فیزیکی و اجتماعی با سازمان‌های اجتماعی که بزرگ‌تر از خانوار و کوچک‌تر از شهر می‌باشد.» (کارپت: ۱۹۸۵) «محلّات قسمتهایی از شهر هستند که میان‌اندازه و یا بزرگ باشند. باید واجد دو بعد باشند. تا ناظر احساس کند وارد آن شده است.» (لینچ، ۱۳۸۳)

«محلّه مفهومی جغرافیایی و اجتماعی است. از نظر فیزیکی قسمتی از شهر است که به وسیله مرزهایی مشخص شده است که این مرزها می‌توانند شبکه راه‌ها، راه‌آهن، رودخانه، کانال‌ها، فضاهای باز باشند و دارای گونه‌های یکسانی از واحدهای مسکونی است، و یک مرکز تجاری در مرکز آن قرار دارد. از نظر اجتماعی دارای ساکنینی است که از نظر طبقه اجتماعی و یا قومیت دارای تشابه می‌باشند» (میشل: ۱۹۸۹)

«محلّه همان چیزی است که ساکنین آن را محلّه می‌دانند.» (داونز: ۱۹۸۱)

«محلّه ناحیه‌ای است که آشنایی با آن باعث آسودگی خاطر می‌گردد و هرچه شما از خانه به طرف لبه‌های محلّه می‌روید آشنایی شما با مردم و مکان‌ها کمتر می‌شود» (کارپت: ۱۹۸۵)

«محلّه شهری به عنوان بخشی از شهر تعریف می‌شود که دارای لبه‌های کارکردی یا فضایی هویت‌مند و ترکیب عملکردهای کوچک مقیاس باشد. یک محلّه شهری معمولاً متشکل از، بیش از یک واحد همسایگی است. (گافرون: ۲۰۰۵)

۲-۱-۲ جایگاه مفهوم محلّه در شهرسازی

مفهوم محلّه در برنامه‌ریزی و طراحی شهری از آن روی جایگاهی ویژه می‌یابد که با القای هویت به آن می‌توان حس تعلق به مکان و به نوعی حس جا و هویت شهروندان را تقویت نمود. «سهم مهمی از سطح شهرها را ساختمان‌ها و محلّه‌های مسکونی می‌پوشاند؛ از این رو کیفیت آن‌ها تأثیر مهمی در سیما و منظر عمومی شهر دارد. در واقع در نگاه اول هر شهر از ویژگی‌های محلّه‌های مسکونی آن می‌توان شناخت. روند توسعه‌های موجود در شهرهای محلّه‌های مسکونی آن می‌توان شناخت. روند توسعه‌های موجود در شهرهای ما، به ویژه شهرهای بزرگ نشان می‌دهد که مناطق مسکونی به دلیل توسعه نابسامان و مغشوش، در معرض از دست دادن شخصیت و هویت دیرینه خود قرار گرفته‌اند.» (برک‌پور، ۱۳۸۰) لذا شهرساز امروز ایران باید علاوه بر وظایف همیشگی یک شهرکاستی‌هایی در دهه‌هایی اخیر به فراموشی سپرده شدن را نیز جبران کند.

پایداری هویت در محلّه با ارجاع به ریشه‌ها و خاستگاه‌های قدیمی آن قابل دستیابی است. «هویت سیمای مجموعه خصلت‌های بصری، کالبدی و معماری است که به صورت غالب در سیمای محلّه تداوم دارد. به عبارت دیگر منظور همان ارزش‌های محیطی است که در مناطق مسکونی گذشته وجود داشته و مردم با آن خو گرفته‌اند. نظم فضاهای پر و خالی، خوانایی فضا و سیمای محلّه‌ای و کیفیت‌های بصری مناطق مسکونی